40. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 2. CİLT

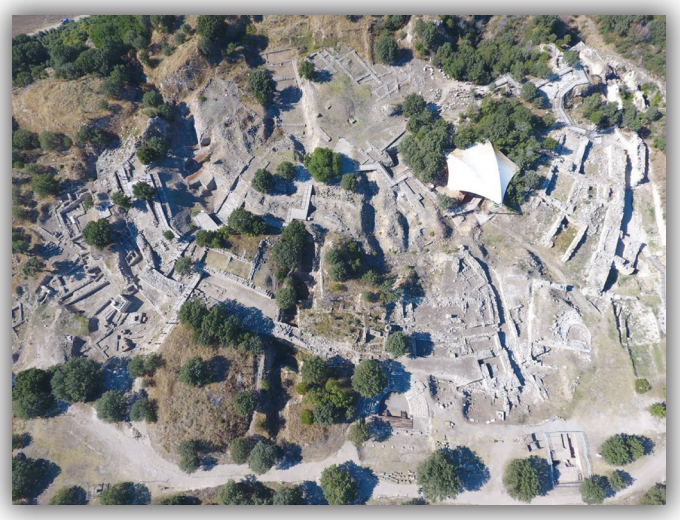

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

40. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 2. CİLT

07–11 MAYIS 2018
ÇANAKKALE

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3627-2
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 183-2

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ÖZME

07-11 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen
40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin katkılarıyla
gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Arel Görsel Tanıtım San. Tic. Ltd. Şti.

e-ISSN: 2667-8845

Kapak Fotoğrafı: *Rüstem ASLAN*
Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

40. ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 40th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOMETRY

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı-Assos Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Rüstem ASLAN (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Troia Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Andreas SCHACHNER (Boğazköy-Hattuşaş Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı)

Doç. Dr. Olivier Can HENRY (Labraunda Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Onur ÖZBEK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı)

Prof. Dr. Timothy HARRISON (Tell Tayınat Kazı Başkanı)

Doç. Dr. Göksel SAZCI (Maydos-Kilisetepe Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE (Aslantepe Kazı Başkanı)

Doç. Dr. Aslı Erim ÖZDOĞAN (Çayönü Kazı Başkanı)

Prof. Dr. Michael HOFF (Antiocheia Ad Cragum Kazı Başkanı)

Dr. Masako OMURA (Yassıhöyük Kazı Başkanı)

İÇİNDEKİLER

Erksin GÜLEÇ, Ayşen Açıkkol YILDIRIM, İsmail BAYKARA,
Serkan ŞAHİN, Sercan ACAR, Ece EREN
2017 Yılı Üçağızlı Mağarası Kazısı 1

Ersin ÇELİKBAŞ, Vedat KELEŞ
Hadrianoupolis 2017 Çalışmaları 11

Ersin DOĞER, Yusuf SEZGİN, Mesut EROĞLU,
Ceyda EROĞLU, Baykal BAŞDEMİR
Aigai 2012–2015 Yılları Kazı Çalışmaları 23

Ertekin M. DOKSANALTI, İbrahim KARAOĞLAN, Erdoğan ASLAN,
İ. Mete MİMİROĞLU, L. Ufuk ERDOĞAN, D. Ozan TOZLUCA, G. ÜNVER
Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2017 45

Eşref ABAY, Fulya DEDEOĞLU, Gürkan ERGÜN,
Şerife ÇAKAR, Aslı ÜNAR
Beycesultan Höyüğü 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 65

Fahriye BAYRAM
Ani Ören Yeri Kazıları–2017 85

Fatih ERHAN, Nedim DERVİŞOĞLU
Magarsus Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları 97

Felix PIRSON, Burkard EMME, Ercan ERKUL, Ulrich MANIA,
Rebekka MECKING, Matthias MEINECKE, Wolfgang RABBEL, Seçil TEZER-ALTAY
Pergamon – 2017 Yılı Çalışmaları Raporu 111

Hulusi GÜLEÇ, Gazanfer İLTAR, Akın TEMÜR, Fatma ÖKSÜZ
Giresun Adası 2016 – 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 131

Göksel SAZCI, Meral MUTLU
Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları 2016– 2017 Sezonu Çalışmaları 149

Gregory MCMAHON, Tevfik Emre ŞERİFOĞLU, Sharon R. STEADMAN
Çadır Höyük'te 2017 Kazı Sezonu 165

Gülgün KÖROĞLU
Sinop Balatlar Kilise 2016 ve 2017 Yılı Kazı Çalışmaları 179

Gülriz KOZBE, Eyüp CANER
Doğanpınar Barajı/Dede Harabeleri Kurtarma Kazıları, 2016-2017 201

Hasibe İSLAM AKAT, İbrahim Hakan MERT
Priene 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları 219

Halil TEKİN
Domuztepe 2017 Kazılarının İlk Ön Raporu 239

Halime HÜRYILMAZ
Gökçeada-Yenibademli Höyük 2017 Yılı Kazıları 253

Hamza EKMEN, Ahmet MERCAN, F. Gülden EKMEN, Ali GÜNEY
İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları 271

Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL, Kadriye ÖZÇELİK, Gizem KARTAL,
M. Beray KÖSEM, Yavuz AYDIN, Eşref ERBİL, Betül FINDIK
2017 Yılı Karain Mağarası Kazıları 293

Şerif SÖYLER, Harun TAŞKIRAN, Rainer M. CZICHON, Kadriye ÖZÇELİK,
Yavuz AYDIN, Eşref ERBİL, Müberra TÜRKER
Uşak Banaz Sürmecik Paleolitik Kazısı-2017 307

Hatice PAMİR, Demet KARA
Epiphaneia (Erzin) 2017 Kazısı 317

Hatice PAMİR, Işıl R. IŞIKLIKAYA LAUBSCHER, Ayşe BELGİN HENRY
Antakya Hipodrom ve Çevresi Kazısı - 2017 339

Havva İŞKAN
Patara 2017 Kazı Çalışmaları 363

Hayat ERKANAL, Ayşegül AYKURT, Kadir BÖYÜKULUSOY
Liman Tepe 2017 Yılı Kara Kazıları 387

Helga BUMKE, Hüseyin CEVİZOĞLU, Elgin von GAISBERG, Aylin TANRIÖVER
Didyma 2015 und 2017 407

Hüseyin Sabri ALANYALI, Serap ERKOÇ
Side 2017 Yılı Çalışmaları 427

Hüseyin YURTTAŞ, Haldun ÖZKAN, Zerrin KÖŞKLÜ,
Muhammet Lütfü KINDIĞILI, Yasin TOPALOĞLU
Kemah Kalesi Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları 443

İrfan Deniz YAMAN, Cevdet Merih EREK
Elbistan Keçe Mağarası Kazıları (2015-2017) 455

Erol USLU, İsmail BAYKARA, Mesut EKİNCİ, Berkay DİNÇER
Serkan ŞAHİN, Esin ÜNAL, Birkan GÜLSEVEN
Gürgürbaba Tepesi Paleolitik Çağ Kazısı - 2017 469

Jeroen POBLOME, Piraye HACIGÜZELLER, Inge UYTTERHOEVEN,
Sam CLEYMANS, Peter TALLOEN, Johan CLAEYS, Ebru TORUN,
Göze ÜNER, Bea De CUPERE, Elena MARİNOVA, Philip BES,
Hendrik ULENERS, Katrien van DE VIJVER
Sagalassos'ta 2017 Yılı Kazıları, Restorasyon Çalışmaları ve Malzeme Etütleri 485

Kadir PEKTAŞ, Saim CİRTİL, Banu BÜYÜKGÜN
Beçin Kalesi 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları 507

Kadir PEKTAŞ, Selda Özgün CİRTİL, Erbil Cömertler AKTUĞ,
H. Hüseyin BAYSAL
Denizli İlbadı Mezarlığı 2017 Yılı Kazı ve Envanter Çalışmaları 519

Kimiyoshi MATSUMURA, Elif BAŞTÜRK
Büklükale Kazısı 2017 535

K. Levent ZOROĞLU, Ramazan BOZKURTTAN, Batuhan ÖZDEMİR
Kelenderis 2017 Kazı ve Onarım Çalışmaları 547

L. D'ALFONSO, H. ERGÜRER, A. TRAMERI, K. JUSTEMENT, A. MANTOVAN,
N. LOVEJOY, M. DE PIETRI, A. MATESSI, L. CASTELLANO, E. DALKILIÇ,
R. CASAGRANDE, E. ZAMPERINI, V. CINIERI, M. MORANDOTTI
Archaeological Excavations (Tr) At Niğde-Kınık Höyük: Excavation Report 2017 .. 569

Marcella FRANGIPANE, Yılmaz Selim ERDAL, Francesca BALOSSI RESTELLI
The 2017 Excavation Campaign At Arslantepe-Malatya 591

Mehmet IŞIKLI, Şüheda ZOR, İbrahim ARSLAN
Van Ayanis Kalesi 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları 603

Mehmet KARAOSMANOĞLU, Mehmet Ali YILMAZ
Altıntepe 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları 617

Mehmet ÖNAL
Harran 2017 Yılı Çalışmaları 633

Mustafa DEMİREL, Gizem KARTAL, Yavuz AYDIN,
Eşref ERBİL, Metin KARTAL
Kızılin Kazıları (I) 2017 Sezonu 651

Michael HOFF, Birol CAN, Rhys TOWNSEND,
Timothy HOWE, Asena KIZILARSLANOĞLU
Antiochia Ad Cragum Excavations: 2017 Season..... 667

Mirko NOVAK, Deniz YAŞİN
Sirkeli Höyük 2014-2016 Yıllları Çalışmaları 683

Muharrem ÇEKEN, Alptekin YAVAŞ, Tolga BOZKURT
Kubadabad Saray Külliyesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları..... 701

K. Aslıhan YENER, Murat AKAR, Müge BULU
Aççana Höyük, Alalah 2017 Yılı Çalışmaları..... 717

PATARA 2017 KAZI ÇALIŞMALARI

Havva İŞKAN*

2017 yılında 6 Mayıs-12 Aralık tarihleri arasında 221 gün süreyle Nero Hamamı-Geç Antik sur, Tepecik akropolisi, kent bazilikası, Kısık Köprüsü, Liman Caddesi ve agora yapısı alanlarında çalışılmış; başta yazıtlar olmak üzere malzeme yayın çalışmalarına devam edilmiştir. Jeoarkeoloji ve jeoradar araştırmalarından son derece yararlı sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca botanik ve herpeto fauna araştırmaları da yapılmıştır[1].

* Prof. Dr. Havva IŞIK, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, 07058 Yerleşke-Antalya/TÜRKİYE. E-posta: patara88@gmail.com

1 Uzun çalışma sezonumuzda Antalya Müzesi uzmanlarından Yunus Susam ve Diyarbakır müzesi uzmanlarından Murat Aktay Bakanlık Temsilcisi olarak bizimle birlikte görev almışlardır. Her iki değerli meslektaşımıza da, düzeyli görev anlayışları, sorunların çözümüne gösterdikleri yapıcı yaklaşımlar ve insan ilişkilerindeki hassasiyetleri için kendim ve ekibim adına içten teşekkür ediyorum. Genel Müdürlüğümüze gönderdiğimiz bilim heyeti listesinden 30 yerli, 5 yabancı üye katılım göstererek bilimsel çalışmalara destek vermiştir. Bunların dışında değişken sayıda öğrenci ve işçi de kazı çalışmalarında görev almıştır. Çalışmalarımızın gerçekleşmesini mümkün kılan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne içten teşekkür ederim. Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, kazı mutfağımıza iaşe desteği sağlamış ve önemli bir vinç giderimizin karşılanması için izin vermiştir. Başta Rektörümüz Prof. Dr. Mustafa Ünal olmak üzere, Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yıldıray Özbek ve Fakülte Sekreteri Alaaddin Yücel ile Strateji Daire Başkanlığı'na bu nedenle özel teşekkürlerimi sunarım. Göreve geldiği günden itibaren Patara kazılarının gelişmesi ve sorunlarının çözülmesi konusunda büyük destek veren Antalya Valisi Münir Karaloğlu ile Antalya Rölöve ve Anıtlar Müdürü Cemil Karabayram'a şükran borçluyum. Kaş Kaymakamımız Bilgehan Bayar'a; Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürü İbrahim Acar ve Müdür Yardımcısı Metin Karataş ile çalışma arkadaşlarına, Demre Müze Müdürleri Nermin Karagöz ve Nilüfer Sezgin ile çalışma arkadaşlarına; Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürü Melike Gül'e ve çalışma arkadaşlarına kalpten teşekkür ederim. Antalya Ticaret ve Sanayi odası kazılarımıza bir kez daha akaryakıt desteği vermiştir; Başkan Davut Çetin nezdinde ATSO'ya çok teşekkür ediyorum. Antalya Üniversite Destekleme Vakfı, Patara Yayın Serisi'nin sekizinci kitabının baskı giderlerini karşılayarak bir kez daha bilime destek vermiştir. Bu nedenle Vakıf Başkanı Tunç Uluç başta olmak üzere vakıf mütevelli heyet üyelerine en içten teşekkürlerimizi sunuyorum. Patara kazılarının ilk resmi sponsoru T.C. İş Bankası olmuştur. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Paşabahçe Cam A.Ş. ile birlikte 5 yıllık bir süre için taahhüt edilen sponsorluk ödeneği kazılarımız için, Devletimizin temel desteği ile birlikte, yeni bir alan çalışmasına geçebilmemizi temin etmiştir. Adı geçen kurumlara şükran borçluyum. 2017 yılında, yani 30. kazı yılımıza sadece 1 yıl kalmışken, "öğrencilerimiz, işçilerimiz ve bilim heyeti üyelerimiz" ile birlikte uzun bir kazı sezonunu örnek alınacak bir ekip ruhu ile, azmimizi ve neşemizi kaybetmeden tamamladık. Yeni umutlarla 2018'de 30. yılımızı kutlamak ve çalışmalarımıza devam etmek isteyen "ekibime", emekleri için, bu antik kenti bu kadar, bizim kadar, sevdikleri ve korudukları için ve bilime inandıkları için sonsuz teşekkür ediyorum.

1. Nero Hamamı – Geç Antik Sur (GAS) Çalışmaları

Mustafa KOÇAK
Neslihan AĞLUÇ
Semih ORHON
Hakan GERÇEK

Patara 2017 kazı sezonunun ana hedeflerinden biri Nero Hamamı ve Geç Antik Surun (GAS) bu yapıyla ilişkili olan bölümü idi (Resim: 1). Yazıtından dolayı yaptıranın İmparator Nero olduğunu bildiğimiz hamam, Anadolu'daki en erken Roma hamamlarından birisidir. Ayrıca plan bakımından bilinen hamamlardan ayrılan kimi özellikler gösterir. Örneğin, Roma hamamlarının genel yerleşim planının aksine, Nero Hamamı'nın *caldarium*u doğudadır. 2016 yılında gerçekleştirdiğimiz gözlemler sonucunda bunun nedeni olarak hamamın geçirmiş olduğu evreli yapım süreçlerini saptamıştık[2]. Buna göre, bugün *caldarium* işlevi gören mekân, daha Nero tarafından yapı hamama dönüştürülmeden önce de vardı. En az dört büyük yapı evresi tespit edebildiğimiz hamam, M.S. 4/5. yüzyıllarda inşa edilen GAS'a entegre edilmiş (4. evre), 3 numaralı mekânın kuzeydoğu köşesi bir çeşit burç olarak kullanılmıştır. Ortaya çıkardığımız bu özellik, İtalya'dan doğuya doğru yayılan hamam mimarisinin yayılışını anlamak açısından önemlidir. İşte bu süreçleri kavramak ve tarif edebilmek için Nero Hamamı'nın kazı yapılarak araştırılması gerekli hale gelmiştir. Bu çalışma ile kent merkezinin (hamam doğrudan agoraya komşudur), Roma Döneminden başlayarak kentin terk edildiği döneme kadar geçen süreçte kullanımı üzerine de değerli bilgilere ulaşılması mümkün olacaktır. Bu hedeflere ulaşabilmek için önce hamamın hemen dibinden geçen ve onu sistemine entegre eden GAS'un hamamla ilişki bölümünün açılması gerekmiştir.

Depremlerle ve zamanla zayıflayarak yıkılan surun vaziyet planı çıkarıldıktan sonra belgelenen taş bloklar (toplamda 2.622 adet + 532 büyük boyutlu moloz = 3.154), önceden belirlenen yakınlardaki taş tarlalarına taşınmıştır (Resim: 2). Böylece dört katmandan oluşan blok yıkıntıları, GAS'un güney ve

2 M. Koçak – S. Erkoç, Patara Nero Hamamı. Likya'nın Bilinen En Erken Hamam Yapılarından Biri Üzerine Gözlemler, surada: E. Dündar – Ş. Aktaş – M. Koçak – S. Erkoç (eds.), *Havva İşkan'a Armağan LYKIARKHISSA Festschrift für Havva İşkan* (İstanbul 2016) 371-392.

doğu kısımlarında tamamen kaldırılmıştır. İç kısımda ise zaman sadece *frigidarium*un önüne kadar olan bir bölümde, birinci katmanı kaldırmaya yetmiştir. GAS'da, tamamen bunun inşasından önce çevrede bulunan yapılardan devşirilen bloklarının kullanıldığı görülmüştür. Bunların arasında tiyatro ve meclisin oturma sıraları (toplam 49 adet) ile agora batı portiğine ait *stylobat*lar (toplam 18 adet) tespit edilebilmiştir. Bu malzemelerin, ait oldukları yapılara iadesine karar verilmiş ve belgelenerek yakınlarında oluşturulan taş tarlarına konulmuştur.

Önemli bulguların başında Patara agorası doğu portiğine ait kalıntılar gelmektedir. Böylece agoranın doğu sınırı tam olarak tespit edilebilmiştir. Söz konusu kalıntıların ilki B5 açmasında ortaya çıkan, iki basamaktan oluşan *stylobat*a aittir (Resim: 3). 1,78 metrelik bir kısmı görülebilen *stylobat*ın kuzeyde GAS'un altına, güneyde ise toprak kesitin içine doğru uzandığı görülür. Basamak yüksekliği yaklaşık 30 santimetredir. *Stylobat* bloklarının doğusundaki zeminde, GAS'un altında kalan ve portiğin orijinal yürüme zeminine ait olması gereken birkaç adet büyük kaplama taş görülür. Portiğin geri kalan zemininde herhangi bir kaplamaya rastlanmaz, zemin burada topraktır. *Stylobat*ın hemen önünde, ona paralel ve işlevi henüz belirlenemeyen bir künk sırası uzanır. İkinci kalıntı ise B6 ve A6 açmaları içerisinde yer alan ve kuzey güney doğrultulu, yaklaşık 9 metrelik uzunluğu izlenebilen bir duvardır. Kalınlığı 1,5 m. olan duvar düzgün küçük bloklardan oluşan çift cidarlı bir dokuya sahiptir. Bunun üzerindeyse, harç ve kırma taşlardan oluşan iç dolgusu yükselmektedir. İlerleyen kazı çalışmalarında bu duvarın, Patara agorasının doğu portiğine ait olduğu anlaşılmıştır. Duvarın kalınlığı, batı portikteki çift sıra sütunun arkasında uzanan ve mekânlara ait duvarın kalınlığıyla aynıdır. Onun gibi bu duvarın da portiğin mekânlarının ön duvarı işlevini yerine getirmiş olması gerekmektedir. Duvar kalınlığından dolayı her iki portiğin de iki katlı olması gerektiği düşünülebilir. Ancak doğu portik, *stylobat*la bu duvar arsandaki mesafenin darlığından (yaklaşık 10 metre) hareketle, batı portikte olduğu gibi iki değil tek bir sütun sırasına sahip olmalıdır. Doğu portik duvarının kuzeydeki devamı GAS'un altına girmektedir. Gelecek sezonda diğer tarafta gerçekleştireceğimiz kazılar duvarın devamı ve Nero Hamamı'yla agora portiği arasındaki ilişkiyi de anlamamıza yol açacaktır.

Doğu portik duvarının 65 cm. kadar doğusunda, ona paralel ikinci bir duvar yer alır. Yapı örgüsü (küfeki taşından bloklar) ilk duvara benzeyen bu ikinci duvarın üzerinde kırma taşlardan ve harçla oluşturulmuş bir eklenti bulunur. 7. burcun batı duvarı, bu duvarın üzerine oturmaktadır. Fakat kuzey kısımda duvarla 7-8. kurtin arasında 50 cm. kadar bir boşluk vardır. Büyük bir olasılıkla duvar burada 7. burcun altına, yani doğuya doğru dönmektedir. Bu ikinci duvarın doğu portik duvarıyla ilişkisi henüz anlaşılamamıştır; olasılıkla daha erken bir süreçtendir. Zira küfeki taşından temelin en üst kotu, doğu portik duvarı temelinin en üst kotunun biraz altında yer alır.

Çok büyük bir olasılıkla yine bu portiğe ait bir kapının profilli bloklarının GAS'da devşirme olarak kullanıldığı da görülmüştür (Resim: 4). GAS, portiği dikine keserek üzerine oturmaktadır. Önümüzdeki sezonda, surun kuzey tarafında yapacağımız kazılar bu portiği daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Bu bölümde ayrıca, sura yapı malzemesi olarak devşirilmiş halde ve büyük bir olasılıkla agora kapısına ait profilli bloklar da yer alır.

İkinci önemli bulgu, ilk kez A8 açmasında, 7. burcun önünde rastladığımız bir duvar kalıntısıdır. Ortalama 80 cm. kalınlıktaki bu duvar ilerleyen kazı çalışmalarıyla beraber, GAS'un güney cephesi boyunca ve ona paralel olarak hemen her açmada izlenebilir hale gelmiştir (Resim: 5). Hemen hemen paralel olarak uzandığı sura uzaklığı 3,5 metreyle 2 metre arasında değişir ve ortalama 1 metre yüksekliğe kadar korunmuştur. Çift cidarlı olarak değişik boyutlardaki kırma taşlar ve yer yer de devşirme malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. 7. burcun doğusunda, doğuya doğru devamı kesit içerisinde olmak üzere, başlar ve buradan batıya doğru uzanarak agora doğu portiğine ait çift cidarlı duvara dayanır. Daha sonra, agora doğu portiğine ait duvarın kuzeyinden önce kuzeybatıya sonra tekrar batıya doğru yönelir. Kazılarda bu duvarın etrafında, ona ait olabilecek hemen hiç taş ele geçirilmemiştir. Buna ek olarak, duvarın üst kotu neredeyse her açmada aynı yüksekliğe sahiptir. Bu da duvarın inşa edildiği dönemdeki yüksekliğinin hali hazırda korunmuş olduğunu göstermektedir. Yani ilk yapıldığında da duvarın ortalama yüksekliği yaklaşık 1 metreydi. Yukarıdaki genel tanımlar ışığında şu ön çıkarımlarda bulunmak mümkündür: Sura paralel uzanan bu duvarın kuzeyinde (duvarla sur arasında) kalan alan kazılarak derinletilmiştir. Görülmüştür ki

söz konusu bu duvar, surun *stylobat* seviyesinden 30 ile 50 cm. yukarısında kalmaktadır. Yani surun yapıldığı Geç Antik Dönem'deki yürüme zemini (surun *stylobat*ının dönemin yürüme zeminiyle aynı seviyede olması gerektiği düşünüldüğünde) 30-50 santimetre dolduktan sonra söz konusu duvar inşa edilmiştir. Bu durumda, kazının başlangıcında düşündüğümüz gibi duvarın GAS ile savunma amaçlı herhangi bir ilişkisi yoktur denilebilir. Daha çok, Geç Antik Dönemden sonra, kentin kimi başka alanlarında da rastladığımız (liman hamamı ve sekizgen havuz çevreleri) bir yol koruma sistemine ait olabilir; sokak kenarları boyunca sokağı çevresel etkenlerden (yağmur, çamur) korumak amacıyla inşa edilmiş olmalıdır. GAS'un bu bölümünün hemen önünden bir 'sokağın' geçiyor olması beklenmelidir, fakat sokağa ait herhangi bir döşemeye rastlanmamıştır. Sadece, söz konusu duvarın oturma seviyesindeki zeminin sertliği buranın sokak olarak kullanıldığına işaret edebilir.

Dikkate değer diğer bir bulgu ise yaklaşık iki metrelik bir çapa sahip yuvarlak bir fırındır (Resim: 6). Zemini kare formlu tuğlalarla kaplıdır. Tuğladan örülü kubbesinin bir bölümü 60-65 cm.ye kadar korunmuştur. Girişine yerleştirilmiş kireç taşından büyük bir blok bir çeşit esik görevi görmektedir. GAS'un yıkıntıları arasına inşa edilmiş bu fırının tam işlevi anlaşılamamakla beraber, seramik ya da ekmek üretimi için yapılma olasılığı yüksektir. Bu da Ortaçağda Patara'nın yerleşim boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir. Zira bu fırın, Patara Ortaçağ surunun bir hayli uzağında yer almaktadır.

Buluntular arasında İmparator Nero ya da hemen sonrası bir döneme ait olması gereken bir portre dikkat çeker. Yine M.S. 1. yy.a ait olması gereken bir kadın başı ile bir silen başı fragmanı da ele geçirilen diğer buluntular arasındadır. Sur, hem kendi içinde hem de yıkık malzemesinde kayda değer sayıda yazıt barındırmaktadır. Kazıda ayrıca güneş saati parçaları, bir sunak ve sikkeler de ortaya çıkmıştır.

2. Tepecik Akropolis

Erkan DÜNDAR

2017 yılı Tepecik akropolis kazıları, kuzey düzlükteki üç farklı açmada gerçekleştirilmiştir (K-18/2; İ-19; J-19) (Resim: 7). Çalışmalar iki farklı ekiple

iki alanda eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Çalışma alanlarından ilki, 2015 yılında kazısı tamamlanmamış olan 5x10 m. boyutlarındaki K-18/2 açmasındaki "taş yığını"dır (Resim: 7). 2009 yılında bir sondaj çalışması yapılan ve 2017 kazı sezonunda 10x10 m. boyutlarında genişletilen J-19 açması ile Kuzey Sur'un arkasında bulunan 10x10 m. boyutlarındaki İ-19 açmaları bu kazı sezonunda çalışmaların yapıldığı diğer alanlardır.

K-18/2 Açması (Resim: 7): 5x10 m. boyutlarında olan açmanın içindeki taş yığınının kazısına 24.88 seviyesinde başlanmıştır. Yapılan çalışmalarda, taş yığınının çevresinde yaklaşık 2.40x 3.60 m. boyutlarında bir yapı duvarı tespit edilmiş, ancak söz konusu yapı duvarların iç sırasının olmadığı görülmüştür. Alanda devam eden kazı çalışmalarında dış sırası tespit edilen bu yapı duvarının 23.94 m. seviyesinde, içten içe 1.40 x1.90 m. boyutlara sahip ve duvar genişliği de yaklaşık 0.80 m. olan başka bir yapı duvarına oturduğu tespit edilmiştir. Söz konusu üstteki duvarın iç sırasının olmaması ve içinde yapılan kazı çalışmalarında sadece moloz taşların ele geçmesi bu duvarın 1.40 x 1.90 m. boyutlarındaki alttaki duvarın üzerine inşa edilmiş ve sadece içi moloz taşlarla doldurulmuş bir belirteç (sema) olabileceğini akla getirmiştir (Resim: 8). Yapılan kazı çalışmalarına tehlike yaratmaması adına iç sırası bulunmayan üstteki duvar sırası belgeleme çalışmalarının ardından kaldırılarak buradaki seviye 1.40x1.90 m. boyutlarındaki alttaki duvar seviyesine kadar indirilmiştir.

1.40x1.90 m. boyutlarındaki dikdörtgen yapının içinde yapılan kazı çalışmalarında yapının duvarlarının üç sıra taş ile örülü olduğu ve bu duvarların da küfeki ana kayaya oturduğu gözlemlenmiştir. Devam eden kazı çalışmalarında, bu duvar sırasının bitmesine karşın dikdörtgen yapının aynı ebatlarda küfeki ana kayaya oyularak derinleştiği görülmüştür. Ana kayaya oyulan söz konusu yapının içinin moloz taşlarla doldurulduğu tespit edilmiştir (Resim: 8). Ana kayaya oyulmuş dikdörtgen formlu yapının Antik Dönemde kapatılmasında dolgu malzemesi olarak kullanılan moloz taşların arasında *amphora* gövde, dip ve kulp parçaları, çatı kiremidi parçaları ve kaba günlük kullanım / depolama seramiklerine ait parçalar bulunmuştur. Dolgu malzemesi olarak ele geçirilen çok sayıdaki mühürlü *amphora* kulpunun tümü Rodos üretimi

olup okunabilen en geç örneğin tarihinin de M.Ö. 150 yılı olduğu tespit edilmiştir. Yapının güney yüzünde 12, batı ve doğu yüzlerinde de 9'ar adet ana kayaya oyulmuş basamak tespit edilmiştir. Bu basamakların sayısının daha fazla olduğu ancak yapı duvarlarının yüzündeki bozulma ve kopmalar nedeniyle olası diğer basamakların formlarını kaybettikleri görülmüştür. 2017 kazı sezonunda 2.73 m. seviyesinde (21.53 m. derinlikte) çalışmaları güvenlik nedeniyle sonlandırılan yapının işlevinin tam olarak ne olduğu henüz anlaşılamasa da, içinin moloz taşlarla doldurulduğu ve bu moloz dolgu arasında ele geçirilen buluntularla da doldurulma işleminin en geç M.Ö. 145-140 yılları arasında tek seferde gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Resim: 9).

İ-19 Açması (Resim: 7)*:* Kuzey surun hemen güneyindeki alanda bulunan açmanın kazı çalışmaları 25.02 seviyesinde başlanılmıştır. 24.52 seviyesinde (SB 4) açmanın doğusunda 1.30x2.60 m. boyutlarındaki bir alanda kireç harçlı bir zemin tespit edilmiştir. Yine aynı seviyede, açmanın ortasında ve batısında kuzey-güney doğrultulu, güneyinde bu dikey duvarları birbirine bağlayan doğu-batı doğrultulu başka bir duvar daha açığa çıkarılmıştır. Ortalama kalınlıkları 0.50-0.55 m. olan bu duvarlardan farklı olarak, alanın kuzeyinde kalınlığı 0.90 m. olan doğu-batı doğrultulu başka bir duvar da bu alanda oluşan mekânın kuzey duvarını oluşturmaktadır. Açmanın batısında açığa çıkarılan mekânın içinde yapılan kazı çalışmalarında 24.22-23.78 seviyelerinde (SB 11-12) zengin envantere sahip *in-situ* buluntu grubu ile karşılaşılmıştır (Resim: 10). Söz konusu kontekstte çok sayıda siyah astarlı *ekhinus* kâse ve iç dönük dudaklı tabak ile 124 adet piramidal dokuma ağırlığı, kandil, yonca ağızlı testicik, rulo halde kurşun plakalar, kurşun figürin, pişmiş toprak figürinler, içinde bıçak ve kaşık (?) da olan çok sayıda demir obje, astragaller, Rodos *peria*sı ve Likya *amphora*ları, raptiyeler, sapan taşları, çok sayıda metal obje, olpe, *unguentarium*, akıtacaklı sığ tepsi ve *askos* gibi tüm seramiklerle bir adet tüm bronz ayna ele geçirilmiştir. Ele geçirilen buluntulardan söz konusu mekânın bir *gynaikon* olduğu anlaşılmaktadır. *Gnaykon*un batısında, (SB 16, 24) bir *in-situ* buluntu grubu ile daha karşılaşılmıştır. *Gnaykon*daki kontekstten farklı olarak bu kontekst bir mekân içinde değil açık ya da olası bir şekilde yarı açık bir alanda bulunmuştur. Ele geçirilen buluntular arasında *amphora*lar, pişirme

kapları, *olphe* ve *echinus* kâseler yer alır. Alanın doğusunda tespit edilen ocaklık ve içinde *in-situ* bulanan üç adet *lasana* (λἀσσνα)[3] bu alanın, batısındaki konut (*gynaikon*) sakinlerinin kullandığı mutfak olabileceğini göstermiştir.

J-19 Açması (Resim: 7): J-19 plan karesindeki açma 2009 yılında bu alanda açılan sondaj çukurunun genişletilmiş hali olup söz konusu erken sondajı da kapsamaktadır. 10x10 m. boyutlarındaki yeni açmada öncelikli olarak kazılmamış alanlar 2009 yılındaki sondaj seviyesine indirilmiştir. Açmanın batısında kuzey-güney doğrultulu bir duvar tespit edilmiştir. Söz konusu duvarın batısında yapılan kazı çalışmalarında (SB 19-20: 24.26-23.93) dikdörtgen bir oda açığa çıkarılmıştır. Odanın kuzey ve batı duvar kenarlarında yangın tahribatına ait izler gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmalarda ticari *amphora* ve tuğla parçaları ile ok ucu, çivi, olta uçları ve aşık kemikleri gibi çok sayıda buluntu ele geçirilmiştir. Bir alt tabakada açığa çıkacak olan *in-situ* kontekstin habercisi olan bu buluntuların belgelenerek kaldırılmasının ardında odada kazı çalışmaları devam etmiştir. Bir alt tabakada (SB 21: 23.93-23.66) SB 20'de gözlemlenmeye başlanan yangın tabakasının daha da geniş bir alana yayılarak devam ettiği tespit edilmiştir. Odanın batısını ve kuzeyini çevreleyen duvarlarda iyi korunmuş ve kireç harcıyla yapılmış sıvalar açığa çıkarılmıştır. Bu tabakada, tüm bir *kantharos* ile çok sayıda seramik parçaları, *guttus*lar, bir *hydria*, tabaklar, *ekhinus* kâseler, *mortar*lar, ticari *amphora*lar, çiviler, raptiyeler, bronz bir ağırlık, demir bir mızrak ucu, ok uçları, demir bir et çengeli, kurşun bir kazan, metal objeler, sapan taşı ve terrakotta parçaları ele geçirilmiştir. Bu buluntuların yanı sıra, ahşap parçaları ile odanın kuzeybatı köşesine yaslanmış ikinci kullanımdaki bir ticari *amphora* içerisinde çok sayıda zeytin ve zeytin çekirdeği de ele geçirilen organik buluntular arasındadır. Ele geçirilen tüm buluntular yapının tahribat tarihinin, batısındaki *gynaikon*da olduğu gibi M.Ö. 334-305 yılları arasında olduğunu göstermektedir.

2017 kazı sezonunda, İ-19 açmasında bir *gynaikon* ve onunla ilişkili bir avlu-mutfak mekânı bulunmuştur. Bu mekânların hemen doğusundaki J-19 aç-

3 Lasana: M.Ö. 6. yüzyıl sonlarından M.Ö. 4. yüzyıl sonlarına kadar kullanımda kalan, portatif tripotlardır. Bu mutfak araçları chytra, lopas ya da tava gibi pişirme gereçlerini ateşin üzerinde tutmak için kullanılmıştır. Bk. S. P. Morris, ΛΑΣΑΝΑ: A Contribution to the Ancient Greek Kitchen, *Hesperia* 54, 1985, 393-409.

masında da, yine bu iki mekânla ilişkili olan bir kiler açığa çıkarılmıştır. Her üç mekândaki *in-situ* buluntular ve buluntu durumları bu mekânların M.Ö. 334-305 yılları arasında gerçekleşen bir yangın tahribatı ile yıkıldıklarını göstermektedir (Resim: 11).

3. Kent Bazilikası

Burcu CEYLAN
Ceren DEMİRTON

Patara kent bazilikası 2017 yılı kazıları yapının güneybatısında, yapının güney komşularını belirlemek amacıyla güneyde ve *bema* bölümünde gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak GG mekânının güneyinde 11 açmada, batıda 4 açmada çalışılmıştır. Ayrıca DKM 6 ve DKM 5 arasında bir sondaj çalışması gerçekleştirilmiştir (Resim: 12)

Güney Açmaları (Resim: 12): Güney açmaları bazilika kompleksinin güneyi boyunca 4 metre genişliğinde çalışılmıştır. Bunun dışında açmaların doğu ve batı sınırları 2014 ve 2015 açma sınırları ile eş tutulmuştur. Güney açmalarında GG mekânının güney duvarına paralel doğu-batı doğrultusunda devam eden bir duvar ortaya çıkmıştır. Duvarın DKM 10 açmasından doğuya, modern yolun altına devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Düzgün olmayan bir moloz taş duvar örgüsü ile örülmüş duvarın kalınlığı 60-100 cm. arasında değişmektedir. Bu ölçüsü ile çoğu bölümünde 66 cm. olan güney ek mekânların duvarlarından daha kalındır. Duvar düzensiz bir çizgi izler bu nedenle bu duvar ile GG mekânı güney duvarı arasındaki mesafe de 180-210 cm. arasında değişmektedir. İçinde devşirme malzeme bulunmaması dikkat çekicidir. Bir başka dikkat çekici nokta yüksekliğinin her bölümde hemen hemen aynı olmasıdır ve günümüze geldiği durumu ile yüksekliği kilise zemin kotundan daha aşağıdadır.

DKM 9 Açması: 4x5 karelajlarında açılan açmanı güney duvarının kalınlığı yaklaşık 60-70 cm. arası değişmektedir. Açmanın doğusunda duvar kotunun üstüne daha geç dönem (olasılıkla Türk yerleşimi döneminde) bir mekân inşa edilmiştir. Mekânın duvar tekniği devşirme parçalarda içeren moloz taş duvar tekniğidir. Mekân açma sınırları dışına, güneye ve doğuya doğru devam

etmektedir. Açma doğu sınırı hizasında güneye doğru devam eden bir başka duvarın başlangıcı gözlenmektedir. Bu duvarın güney duvar ile bağlantısı henüz kesin olarak anlaşılamamıştır.

DKM 8 Açması: Duvar DKM8 açmasından sonra karakter değiştirerek, daha düzenli bir örgü ile örülmüş ve daha kalınlaşmış olarak (yaklaşık 100 cm.) doğuya doğru devam etmektedir. Bu açmada duvar ile GG mekânı güney duvarı arasında iki, duvarın dışında bir mezar ortaya çıkartılmıştır.

DKM 7 Açması: Duvar kalınlığı açma sonuna doğru 80 cm.ye kadar incelir. Duvarın kuzeyinde üç mezar ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan batıda bulunan, zemin seviyesi üstüne taş duvarlar örülerek inşa edilmesi ile diğer mezarlardan ayrılır.

DKM 6 Açması: Duvarın kuzeyinde beş adet mezar ortaya çıkartılmıştır.

DKM 3 Açması: Güneyde duvara birleşen ve açma güney sınırından dışarıya devam eden üç erken dönem duvar kalıntısı ortaya çıkartılmıştır. Bu erken duvarlar yaklaşık 60-65 cm. kalınlığında moloz taş duvar örgüsü ile inşa edilmiştir. Yükseklikleri duvar temel çizgisi altında kalmaktadır. Ortadaki duvarın üzerinde, ancak daha üst kotta, tuğla sıraları ile oluşturulmuş bir zemin (?) ortaya çıkartılmıştır.

DKM ve DKM 0 Açmaları: Güney duvarı batıda DKM0 açmasında kuzeye doğru kıvrıldıktan sonra batıya doğru devam etmektedir. DKM1 açmasından sonra duvarın karakteri tekrar değişir ve içinde devşirme malzeme de bulunan bir geç dönem duvarına dönüşür. Duvar açma sınırlarından batıya doğru devam etmektedir. Güneyde bu duvarı kuzey duvarı olarak kullanan iki mekân bulunmaktadır. Doğuda bulunan mekânın 1.40 m. genişliğindeki kuzey kapısı, eşiği *in-situ* durumda olarak ortaya çıkartılmıştır. Bu mekânın güneyde ortaya çıkan bir başka duvar ile iki bölümlü olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Açma sınırları dışında devam eden mekânın ölçülerini saptamak bu aşamada mümkün değildir. Mekânın işlevine yönelik bir buluntu ele geçirilmemiştir. Batıdaki mekân ile duvarı ortak olarak kullanmakta oldukları açıktır ancak iki mekân arasında bir bağlantı henüz ortaya çıkmamıştır.

Batı Açmaları- GG ve GG0 Açmaları (Resim: 13): GG mekânının batı kapısı önünde yer alan alan iki açma (GG: 5x5.50 m. ve GG0: 5x6.50 m.) ile çalışılma-

ya başlanmıştır. Alanın kuzeyini G mekânlarının duvarı, güneyini ise DKM mekânlarında ortaya çıkan duvar oluşturmaktadır. Alanın kuzeyinde duvar boyunca devam eden bir sıra taş kaplamanın, altta doğu-batı doğrultusunda devam eden kanalın kapakları olduğu anlaşılmaktadır. Henüz çalışması yapılmamış kanalın yaklaşık 100 metre genişlikte olduğu ve iki yanda taş bloklarla inşa edildiği gözlemlenmiştir. GG mekânına erişimi sağlayan yükseklikleri yaklaşık 10 cm. olan olasılıkla 6 basamaklı bir merdiven sağlamaktadır. Bu basamakların 3 tanesine ait taşlar *in-situ* durumda gözlenebilmektedir.

ATB 5 ve ATB 6 Açmaları: Atrium ve kilisenin batı sınırını tanımlamak amacıyla 2016 yılı içerisinde ATB açmalarının çalışılmasına başlanmıştı. Bu sezon gerçekleştirilen ATB 5 ve ATB 6 açmaları ile bu alan tamamlanmış oldu. Zemin suyu seviyesinin oldukça yüksek olması nedeni ile daha dar tutulan açmalar 2.50x6.50 m. ölçülerindedir. GG mekânlarının güney duvarının ATB 5 ve 6 arasında batıya doğru devam ettiği gözlemlenmiştir.

Değerlendirme: Güneyde ortaya çıkan duvarının da doğuya doğru devam etmekte olması önceki sezonlarda da belitmiş olduğumuz kilisenin görülenden çok daha geniş bir alana yerleştiği ve doğuda da mekânlarla çevrelenmiş olduğu görüşümüzü güçlendirmiştir. Bu konuda kesin kanıya ancak modern yolun altında ya da doğusunda yapılacak bir kazı ile varılabilir. Öte yandan, Duvarın kilise ile herhangi bir organik bağlantısı ortaya çıkmaması nedeni ile komşu bir yapıya ait olması ya da kilise kutsal alanının sınırlayan bir çevre duvarı olması, daha güçlü bir olasılık olarak değerlendirilmektedir. 2015 yılında kazılmış ve GG olarak isimlendirilmiş mekânın daha erken dönem bir sokağın üzerine yapılmış olduğu önerimiz de bu sezon kesinlik kazanmış oldu. Öte yandan veriler GG mekânının anıtsal kapısının geniş bir alana, belki de bir kent meydanına açıldığını düşündürmektedir. Bu sokak bazilikaya eklenen güney mekânları ile daralsa da kullanıma devam etmiş olmalıdır. Meydan da olasılıkla daha geç bir dönemde inşa edilen yapılarla kaplanmış görülmektedir. Buluntuların azlığı bu yapıların işlevine ait bir öneride bulunmamızı zorlaştırsa da bazilikanın batı ve güney mekânları üzerine yerleşen konut dokusunun bir devamı olma olasılıkları yüksektir. ATB5 ve ATB6 açmaları *atrium*un batısında olabilecek bir yapılaşmayı ortaya çıkarmıştır. 2016 sezonunda *atrium* kuzey duvarının batıya doğru devam ettiği görülmüştü. G

mekânlarının güney sınırını oluşturan duvar da benzer şekilde batıya uzanmaktadır. Burada belki de bir başka meydan beklenebilir.

DKM açmalarında ortaya çıkan 12 mezar, bazilikanın *atrium*unda, ve GG mekânlarında ve kuzeyde bulunan mezarlarla benzer özellikler göstermektedir. Daha önceki sezonlarda da olduğu gibi az sayıda olan mezar buluntuları arasında iki haç sayılabilir. DKM açmalarından gelen çok farklı dönemlere ait (olasılıkla 1. ve 11 yüzyıllar arası) ve tamamen parçalar halinde bulunan seramik buluntular ve çok bozulmuş durumda ele geçen sikkeler bu alanın dolgu toprağı olduğuna işaret etmektedir. Ancak daha gerçekçi bir değerlendirme gelen malzemenin detaylı olarak çalışılmasından sonra yapılacaktır.

2013 kazı sezonunda kilisenin *bema* bölümündeki geç döneme ait sıralı mimari bloklar açığa çıkarılmıştır. Bu bloklar *bema* zemin kotundan yaklaşık 13 santim yüksekte dolgu toprak üzerinde yer almaktaydı ve bu mekândaki altar masasıyla diğer litürjik elemanların birbirleriyle ilişkisinin saptanmasında engel teşkil etmekteydiler. Altar masasının güneydoğusunda, *synthron*un hemen güney ayağı önünde yer alan bir su kuyusunun araştırılması ve litürjik diğer öğelerinin değerlendirilmesi amacı ile bahsi geçen bloklar belgelenerek kaldırılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde, daha önce yalnızca bir kısmı görülebilen altar kaidesinin devamı ortaya çıkarılmış, toplam net uzunluk ölçüsü 2.98 m. olarak kaydedilmiştir. "örgü altar" formunda oluşturulan altar kaidesi, mermer ve kireç taşı plakalar ile kaplanmıştır.

Bazilikanın *bema* bölümünde bir *kyborium* olması gerektiği düşüncesi, 43 cm. çapında bir *kyborium* ayağının ortaya çıkması ile netlik kazanmıştır. Altar kaidesinin yaklaşık 11 cm. güneydoğusunda yer alan sütun kaidesi kireç taşından oluşturulmuştur. Sütun kaidesinin yalnızca yatay yivli olduğu anlaşılan torus bölümü görülmektedir. 46 cm. çapındaki kaidenin üst bölümü tahrip olmuştur. Kaidenin üzerinde 3 cm. genişliğinde dikdörtgen formda bir kenet deliği mevcuttur. *Kyborium* ayak ölçüsünün çapı bazilikada 33-38 cm. arasında değişiklik gösteren bir grup sütun parçası ile uyum içerisindedir. Bir sonraki kazı sezonlarında bemada yapılacak olan sondaj çalışmalarında konu ile ilgili daha detaylı somut arkeolojik veriler elde edilmesi hedeflemektedir.

4. Kısık Köprüsü

Şevket AKTAŞ

Antik kentin 1 km. kuzeyindeki Kısık Mevkii'nde bulunan köprüde ilk çalışmalar 1993 yılında yapılmıştır. Kazılarda köprünün doğu ayağı açığa çıkarılmış; ancak o dönemde modern yol köprünün diğer ayağı üzerinden geçtiği için çalışmalar zorunlu olarak kesilmiştir. 2011 yılında yeni yol yapım çalışmaları sürecinde, kazı başkanlığının girişimleri ile yol güzergâhı değiştirilmiş ve köprüde yeniden çalışma yapabilme olanağı doğmuştur. 2017 yılında yapılan çalışmalarla köprünün batı ayağı da açığa çıkarılmış ve antik yolun rotası tespit edilmiştir. Ayrıca köprünün mimarisi, kullanım evreleri gibi temel sorulara da yanıt bulunmuştur. Tek geçenekli köprünün antik kara yolunun üzerinden geçirilmesi ve bu yol aksının düz gitmesini sağlamak için pek de alışılmadık bir mimari formla yapılması dikkat çekicidir. Zira köprünün ayakları simetrik değil, yamuk biçimde birbirinden kaydırılarak yapılmıştır. Bu mimari özelliğin nedeni antik yolun en yakın yerden karşıya geçirilmesi ve ana aksın düz bir şekilde devam etmesini sağlamak içindir (Resim: 14).

Köprünün tonoz başlangıç seviyesine kadar korunmuş olan duvarları isodomik örgü sistemindedir; ayaklar 7.80 m. genişliğinde ve korunabilen yükseklik yaklaşık 3 m.dir. Köprünün düzgün kesme taşlarından bazılarında bağlayıcı demir kenetler kullanılmış, bu kenetler de kurşunla sabitlenmiştir. Yapıda kullanılan blokların her sıra için yüksekliklerinin aynı, genişliklerinin ise farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bazı blokların üzerindeki Hellence harfler ("E" / "Z" harfleri ve bu harflerin ters yansımaları) olasılıkla mimari bir düzeni değil, taşçı işaretlerini simgeliyor olmalıdır (Resim: 15). Köprü tonozu oluşturulurken ahşap bir iskele kullanılmıştır. Bu iskelenin oturduğu yuvalar her iki ayakta üçerden toplam altı adettir. Yuvaları yaklaşık 25x25 cm. boyutlarında olup kalasın girebilmesi için yan yüzlerden biri genişletilerek uzatılmıştır. Bloklardan birçoğu yatayda demirden yapılmış kenetlerle, kurşun bağlayıcıyla sabitlenmiştir. Köprü tonozunun yolla bağlandığı kısımlar iri moloz taşlarla, araları harçla bağlanarak oluşturulmuştur. Temel blokları dışa taşırılarak yapılmış ve yapının mukavemetini arttırmıştır.

Kazılarda köprünün yaklaşık 2 m.lik alüvyon bir dolgu ile kapandığı anlaşılmıştır. Saptanan tabakaların tamamen şiddetli yağmur suyuna bağlı sel

gibi etmenlerden dolayı oluştuğu anlaşılmaktadır. Yağmurun çok yağdığı dönemde alüvyonlu dolgunun çok taşlı, az yağışlarda ise daha çok ince milli tabakalar oluşturduğu açıkça görülmektedir. Tabakalar az sayıda seramik, sikke vb. buluntu içermektedir. 2017 yılı çalışmaları ile köprünün her iki ayağı açılarak yapıya ait mevcut bloklar ortaya çıkarılmıştır. Yaptığımız gözlemler köprünün olasılıkla yakın yüzyıla kadar ayakta olduğunu ve modern asfalt yolun geçirilmesi nedeniyle tahrip edildiğini ortaya koymuştur.

5. Epigrafi Çalışmaları

Christof SCHULER
Andrew LEPKE
Selen KILIÇ ASLAN

Bu dönemde 2017'de ele geçirilen yeni buluntuların kaydedilmesi, kent sınırları içinde henüz kazılmamış alanların taranması, Patara Yazıtları Corpusu bağlamında, bu güne kadar ele alınmış olan yazıtlara dair ortaya çıkan bazı sorulara netlik kazandırmak amacıyla kontrollerin yapılması amaçlanmıştır.

Kazıda Çıkan Yeni Buluntular: Kent bazilikası ile Nero Hamamı alanındaki Geç Antik Dönem surlarında yürütülen kazı çalışmalarında, genellikle fragman şeklinde günümüze ulaşmış olan, toplamda 50 kadar yazıt bulunmuştur. Bunların bazıları henüz 19. yüzyılda kaydedilmiş ve *Tituli Asiae Minoris*'te yayımlanmış; ancak sonradan üzeri toprak ya da taşlarla kaplandığı için tekrar bulunamamış yazıtlardır. Örneğin Atlet Marcus Aurelius Imbras için bir heykel kaidesi olan TAM II 247 (ilk olarak 1889'da yayımlanmıştır) ya da Sabina Augusta ("yeni Hera" olarak) için bir adak altarı olan TAM II 412 gibi. Yeni buluntular arasında aynı tipte başka bir altara dair bir fragman da yer almaktadır. Böylece Hadrian Olympios ve Sabina Nea Hera'ya adanmış olan adak altarları grubunun toplam sayısı 13'e ulaşmıştır (TAM'de söz konusu gruba dair 5 yazıt bulunmaktadır, bunlar TAM II 409-413'tür). Söz konusu adakların metinleri birbirinin aynısı olmakla birlikte, kaliteleri oldukça farklılık göstermektedir. Dolayısıyla her bir yeni buluntu, mevcut resmi zenginleştirmektedir. Diğer şehirlerdeki benzer seriler gibi, bu adaklar da Hadrianus'un Patara'ya M.S. 131 yılında gerçekleştirdiği bir ziyaret nedeniyle ortaya çıkmış olabilirler.

Yeni metinler arasında 2014 yılında kent bazilikasında bulunan ve bu sene kataloglanan bir fragman, harf formlarına dayanarak kuşkuya yer bırakmayacak biçimde M.Ö. 5./4. yüzyıllara tarihlenmektedir. Dikkat çeken bir diğer buluntu, "hareketsiz" (ἑδραῖος) ve "duyan" (ἐπήκοος) üç Kronosoğlu'na adanmış dikdörtgen bir altardır. Yazıtta bu üç tanrının adı da sayılmaktadır: Patara'nın baş tanrısı olan Apollon Patroos (ki kendisi Kronos'un oğlu değil, torunudur), Zeus ve henüz tam olarak anlaşılamamış bir tanrı daha. Meşhur bir hayırsever için dikilmiş bir heykel kaidesi fragmanının da aynı şekilde M.S. 2. yüzyıla ait olması mümkündür. Burada bahsi geçen hayırsever kadının ismi günümüze ulaşmamıştır. Kendisi ya da muhtemelen Lykia Birliği başrahibi olan kocası, Roma modelinde hayvan gösterileri düzenlemiştir.

Yüzey Taramaları: Patara'da yaşanan kuraklık sonucu, bu yaz antik liman havzasının büyük kısmı tamamen kurumuştur. Böylece 2012 – 2014 yıllarında Bizans liman tahkimatı ve rıhtım duvarında başlanan taramaların tamamlanması mümkün olmuştur. Devşirme taşlardan oluşan rıhtım duvarının incelemesinde, bugüne kadar bilinmeyen bir Lykia Birliği baş rahibine ait anıtsal bir kaide bloğu bulunmuştur. Bu kişi, Roma atlı sınıfı (*ordo equester*) mensubu olan Lykia Birliği rahipleri grubuna dâhildir ve bir atlı birliğine, *ala Thracum*'a kumandanlık etmiştir. Roma ordusundaki görevinin sona ermesinin ardından, Lykia Birliği'nde sekreter, birlik rahibi ve birlik festivallerinde *agonothetes* olarak kariyer yapmıştır. Böylece bu yeni buluntu, André Balland'ın[4] her dört yılda bir gerçekleşen birlik festivalinin organizasyonunun, görevde bulunan birlik rahibinin önemli bir yükümlülüğü olarak görüldüğü yönündeki tahminini bir kez daha tasdik etmektedir. Bir diğer yeni buluntu, Bizans liman tahkimatı yıkıntıları arasında ele geçen, meşhur hayırsever çift Ti. Claudius Flavianus Eudemos ile Claudia Anassa'nın oğlu olan Ti. Claudius Andronikos'un onurlandırma yazıtıdır. Söz konusu heykel kaidesi, Eudemos'un iki azatlısı tarafından, Eudemos tarafından bırakılan "Halias" isimli çiftliğin gelirleri kullanılarak dikilmiştir. Anassa için aynı tipe ait bir diğer kaide bu yıl Geç Antik Dönem surunda, Nero Hamamı bölgesinde bulunmuştur. Bu iki yeni buluntu ile bu aileye ait olan toplam yazıt sayısı 17'ye ulaşmıştır.

4 FdX VII s. 238. Ayrıca krş. A. Lepke, Ch. Schuler, K. Zimmermann, Neue Inschriften aus Patara III: Eliten-repräsentation und Politik in Hellenismus und Kaiserzeit, Chiron 45, 2015, 326–330.

Hâlihazırda Kaydedilmiş Yazıtların Kontrolü: Patara'da sayısı 650'nin üzerine ulaşmış olan yazıtların bir *Corpus* şeklinde yayımlanması amaçlanmaktadır. Bu güne kadar metinlerin yaklaşık yarısı bir *Ön-Corpus*'ta ("*Praecorpus*") bir araya getirilmiştir. Kalan kısmı ise, ki bunların arasında çok sayıda mezar yazıtı bulunmaktadır, hazırlık aşamasındadır. Bu çalışmalar esnasında, yeni soru, sorun ve saptamalar ortaya çıkmaktadır. Bu durum örneğin P. Paconius Hermias'a ait mezar yazıtında (TAM II 438) yaşanmıştır. S. Cormack tarafından Hadrianus *Horrea*'sının yanında bulunan tapınak mezar ile ilişkilendirilen yazıt[5], Batı Nekropolü'ndeki M18 numaralı mezar yapısının önünde durmaktadır.

6. Jeofizik Araştırmaları[6]

İrfan AKCA[1]
Çağlayan BALKAYA
Mehmet ALİ KAYA

2017 çalışmalarında Tepecik, Liman hamamı ve agora bölgelerinde çeşitli ölçeklerde incelemeler yapılmıştır. Alanların büyüklükleri, ölçüm yönleri ve parametreleri mevcut arazi şartlarına göre yerinde belirlenerek uygulanmıştır. Tepecik alanında tepe üzerindeki düzlük dışında batı yamacında da deneme amaçlı ölçümler gerçekleştirilmiştir. Bazilika ve hamam zemininin altında bir yapı olup olmadığını incelemek amacıyla bu alanlarda GPR (yer radarı) ölçümleri yapılmıştır. Elektrik tomografi ölçümleri yere bir metal elektrot saplanmasını gerektirdiğinden yapı zeminlerine zarar vermemek amacı ile GPR yöntemi uygulanmamıştır.

Çalışma genelinde elektrik özdirenç tomografisi ölçümleri dipol-dipol dizilimi ile çok elektrotlu sistem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elektrot ve profil aralıkları 1 m. şeklinde belirlenmiştir. Bu ayarlarla yüzeyden itibaren 2 m. de-

5 S. H. Cormack, The Space of Death in Roman Asia Minor, 2004, s. 256 – 260.

6 1 Ankara Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Gölbaşı, Ankara//2Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Müh. Bölümü, Isparta//3Trakya Üniversitesi, Edirne Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Edirne

rinliğe kadar ayrıntılı özdirenç kesitleri elde edilebilmiştir. Kullanılan bir diğer jeofizik yöntem olan yer radarında ise 500MHz frekansında kapalı anten sistemi ile 5 cm. iz aralığı ve 50 cm. profil aralığı şeklinde tanımlanan konumsal çözünürlük ile ölçümler gerçekleştirilmiştir. Tüm veriler en güncel ver işlem yöntemleri ile değerlendirilerek kayda değer bulgular elde edilmiştir. Tepecik alanında 50 cm. derinlikten başlayarak yoğun yapı izleri belirlenmiştir. Buna ek olarak alanda yaklaşık 5 m.×5 m. boyutlarında düzgün geometrik kesitli bir yapı belirtisi izlenmiştir. Bu belirtinin boşluk veya masif bir kütleye karşılık geldiği düşünülebilir. Bir diğer önemli belirti ise agora alanında görülmüştür. GPR ve ERT verilerinin her ikisinin de doğruldağı belirti 4m.×4m. boyutlarında olup orta bölümü boş bir çerçeve şeklindedir. Hamam zemini altında ise yaklaşık KB-GD doğrultulu çizgisel bir yapı belirlenmiş olup arkeolojik olarak bir yorumlama yapılmamıştır. Bazilika zemini altında çizgisellik göstermemekle birlikte bir takım belirti ayırt edilebilmiştir. Sayılan belirti bölgelerinde kazılar önerilmiştir.

Resim 1: Nero Hamamı ve Geç Antik sur, havadan.

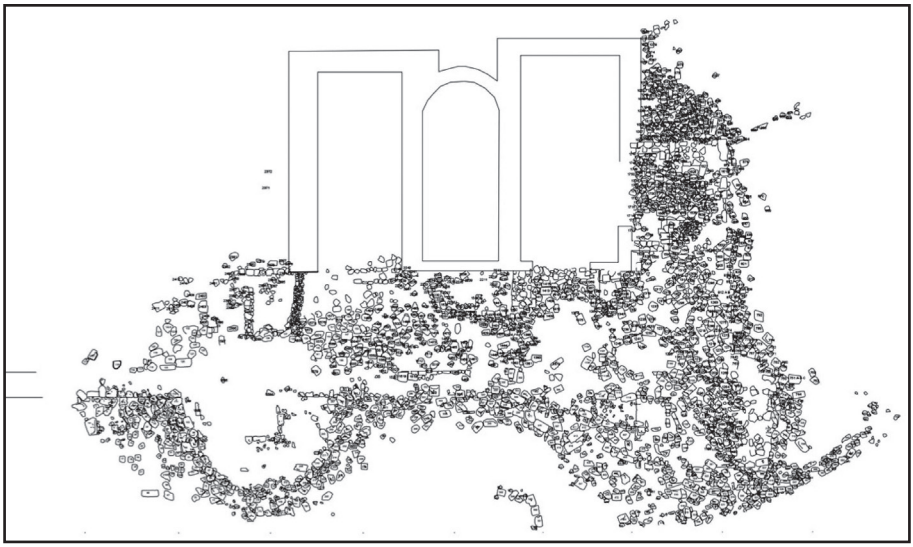

Resim 2: Nero Hamamı ve Geç Antik sur, taş planı.

Resim 3: Patara Agorası doğu portik stylobatı.

Resim 4: Patara Agorası doğu portik kapı blokları.

Resim 5: Geç Antik surun güneyindeki yol ve koruma duvarı.

Resim 6: Geç Antik surun kuzeyindeki Ortaçağ fırını.

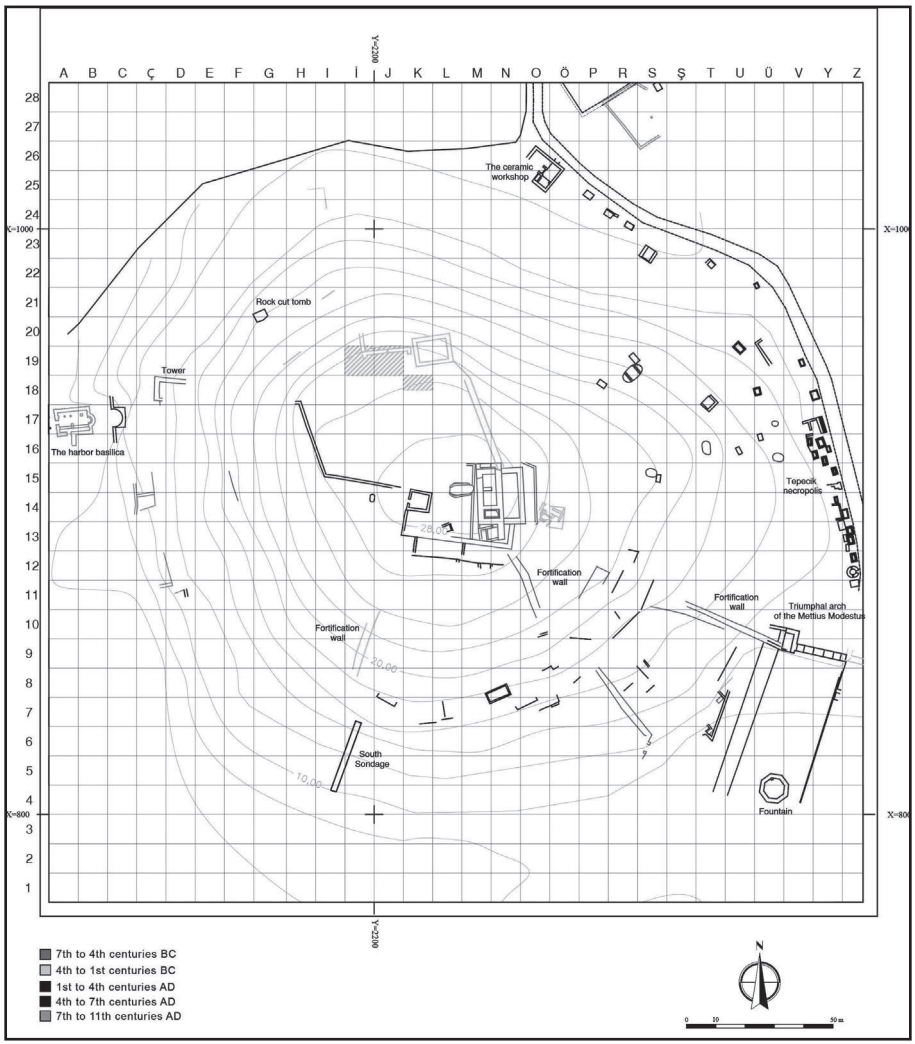

Resim 7: Tepecik, plan ve 2017 çalışma alanları.

Resim 8: Tepecik, kuyu mezar ağzı.

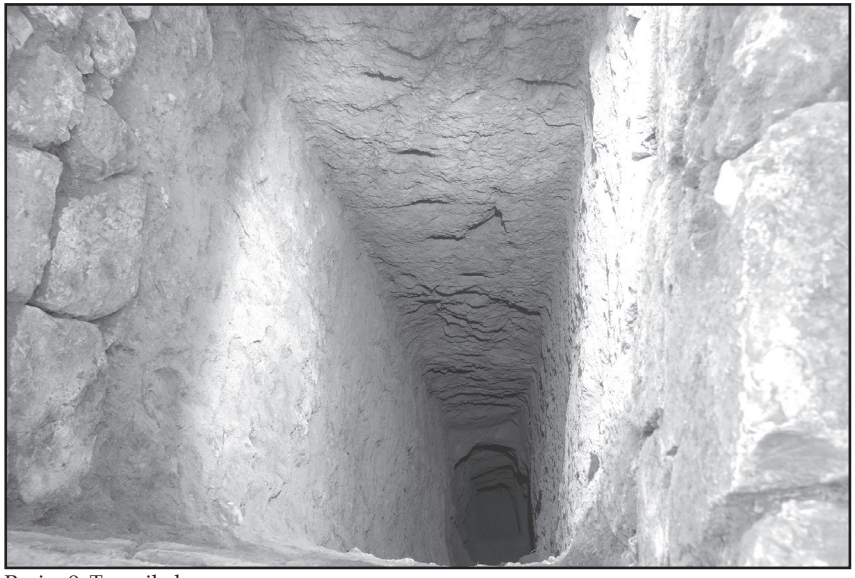

Resim 9: Tepecik, kuyu mezar.

Resim 10: Tepecik, İ-19 açması.

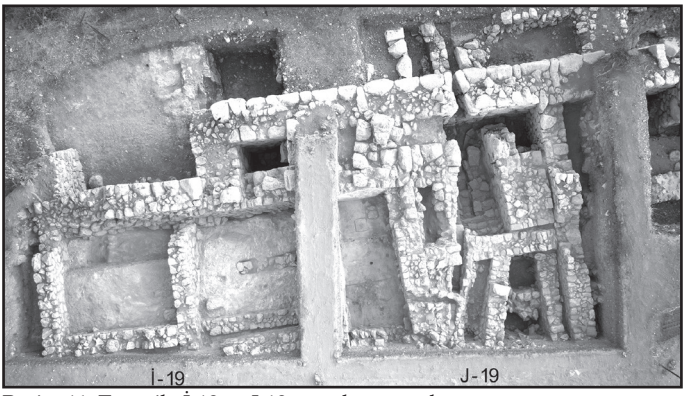

Resim 11: Tepecik, İ-19 ve J-19 açmaları, son durum.

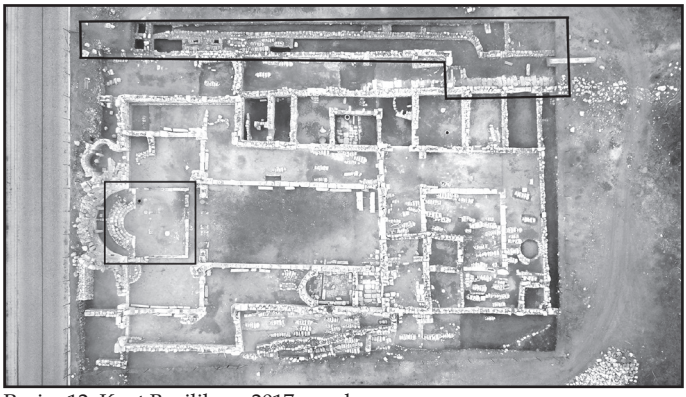

Resim 12: Kent Bazilikası, 2017 son durum.

Resim 13: Kent Bazilikası, GG ve GG0 açmaları.

Resim 14: Kısık Köprüsü.

Resim 15: Kısık Köprüsü, taşçı işaretleri.